ВЕСІЛЛЯ КАРАПУЛЬКИ

— Діду, ходіть живо!

— А що?

— Під лісом грають...

— А їсти дають?

Мовчанка. Дерев'яні підошви б'ють землю, як ціпи на току. Чалап-чалап! Погнали!.. І не вони одні. Гей на пожежу летять із усіх переходів десятки, сотки людських ніг, обутих у підошву з дерева, зачеплену за пальці ремінцем, достоту обув коминаря.

Це вечір. Високо в померках дроти телеграфу, на них поливається галка, як сойфер над книгою талмуда. Під лісом шатро, засмічене соломою, побіч — вартовий, тупий і безвиразний, як сама душевна відсутність. Рудий рефлекс від сторони заходового світла: тінь, начеркнена сангіною. З сього місця видно пологий гниловід — за одним дотиком Меркурового сандала виріс тут табір.

Здалеку, у молочному присмерку осені, з битого шляху й вікна маленької залізниці, що жене тудою крізь алеї змерзлого свербивуса, сей табір схожий на північну казку, на стилізований білий тиждень у якійсь світовій конфекції,— такі тендітні ті хаточки з карт, підперті в найдостойніших місцях оксамитними гострицями смерічок. Крізь усі вікна перлить увечері світло, рівно й під міру, як нанизаний на нитку янтар. У долі позіхає блакитно-чорний теребіж, за ним сотворена оптичною маною глибінь, що проймає смутком, від якого хочеться ридати. У плісняві нетрах, у вмерлім корінні плеще щось чуле й жорстоке вітер-самограй — перебирає струнками пальцями на сопілці з водяної трощі.

— Огей! Згасло червоне сонце... О жалю, нічна годино!

— Набік! Набік!—лящить луна під міру "польки", під несамовитий тупіт людських ніг.

Віктор Карапулька з дев'ятого шпиталю жениться з Оленкою Райбідою з тринадцятої кухні. Гості танцюють то рисцем, то галопом, топчуть втішно на одному місці, холітають із захватом бедрами, як Давид перед ковчегом, піднесеним проти неба на золотих двигунах.

— Тс-тс!.. тю-тю!..— дивуються смаковито глядачі страшні, лихі, обтягнуті пісною скірою, з очима, вбитими у глиб черепа, як банда Уголінів. Глітно так, що хто раз здобув місце на смердючому берлозі під стіною, той сидить там, втягнувши живіт у себе, й тільки очима кліпає.

А Оленка увихається манерно, гладка, мало ще збідована; тяжкі коси піддержані гребінцем з краплями чеського хрусталю. Навколо шиї рожева стяжка летить довжезною ув'язкою на кремезні плечі — плечі, як у рослого хлопа. Рожевіють стрічки, золотисті кучері, позакручувані зночі папірчиками, рожевіє Оленка вся, неначе хоругва на майському леготі або у вечірній заграві сутуловата, сільська тітка. Оленка чує себе осередком всіх думок, і ся певність робить її рухи згруба бравурними. З високої чотиригранки вона наливає в потріскану чарку рум, червоний, мов вивар шалвії, й подає вибранцям.

— Пийте, дядино! — тручає стару костлюху, що сидить під вікном, закутана в ковдру, як "Неминуча".

— Ти... мені? Господи милосердний! З роси, з води, доньцю!

Облизується, дрижачи, стріпує гостро трикутниками рамен і замикає очі від насолоди.

А Оленка вже промайнула далі, сміється широко, ласкаво, владно, з похмілля летить на хлопів пружними грудьми та полишає по сьому любому, твердому зударі і ємну й запашну жагу... Наче шкарлатна рожа розхилила свою глибінь на теплому вітрі, зітхнула пропастним ароматом і — обсипалася.

— Гу:га-га! — пританцьовує дрібно первобутня любов душі до ритму й руху хвиль, що по їх лінії, як світ по дорогах екліптики, з віку на вік совгається доля людини. Замкни лиш очі: побачиш пустині над морями, кам'яні скрижалі чи ідоли посеред бурного степу, а клекіт танцю й шум розговорів ударить у твоє ухо так, як музика глибини у стіну черепашниці.

— Моя ти дівчино, єдина!

Оленка паде в рамена молодого всею вагою палких сподівань, з непритомним осміхом бере від нього м'ятні "бамбони" та кладе в уста напереміну то йому, то собі. Аудиторія ковтає солодку слину і — тужить за щастям. А про молодого, гостроносого, полинялого гей торішня іранка, говорять дівки таки уголос, не стісняються:

— Такий він молодий, як я молода... Кажуть, шлюбна і придбаннєм дома осталася... З лиця як той віник змарганий . Пройдисвіт якийсь!

Молодий помічає інстинктом присутність небезпеки, тоді на одну мить дивиться похнюплено, худий, бідолашний, штани висять, мов порожні. Одна щока здригається час од часу з глупа-хитрою судорогою, під очима, які стежать щось вигрібуще понад голови людей, рисуються чорні тіні. Мов серед тяжкої недуги, ніс загострюється, а на губах сідає вогкість. Як той черв'як у запертій коробці, так він тоді кружляє довкола стін, шукає собі шкалубини, поки не отямиться з жаху й не скрикне дико до своєї молодої:

— Ще чарку, Оленка!

— Гу-га-га! — клекотить перед ним, поза ним, доокола.

Сволок, під яким сидять музиканти, пообв'язуваний шкаматтям, щоб не потовкти голови тому, хто встає з лавки або прийде під скрипку приповідати.

— Де Василь? Василю! — кричить молодий до урльопника з рукою на перев'язці, що застряг побілілими очима на якійсь точці в стіні, щипає сорочку на грудях, гей від дурійки, й горлає щосил про те бездольне сирітське весіллячко на сумній вулиці, у чужій десь хатині... Далеко Василь, далеко!

Молода хлипає в запаску, наливає чарку вщерть і приносить співакові. Весільний дурман слезить сяйливо крізь її розтрясені пальці.

— Пийте, побрате, раз живемо на Гмінді! — каже з чуттям молодий.

П'ють один до одного, цілуються тричі.

...Його знак рибальство... вудкою світ спасає...

З порога звенить нагло напівцерковна, напівтеатральна мелодія — у відчинених дверях стає Сильвестер, цар Ойдип бараків. Він хмарний, як елітний день, зморшки лиця повідмічувані глибокими нарізами болю, зі смішною грізьбою блискає білками очей під ритм своїх таємних думок. На нім картаста конопляна верета, закинена почерез груди і плече, наче мантія ретора, й застібнута на лівому рамені дерев'яним "базілеос", з вербового прута. З-під мантії видно старенезну жовнярську одежину, без ґудзиків, з обдертими челюстями кишень. На руках диковинні рукавиці з одним пальцем, голова вкрита волічковою шапкою, круглою, як птиче гніздо; гаряче-жовта нитка викінчує сю шапку навколо, і Сильвестер ходить в ореолі.

Підніс угору здорову заболочену палицю і хрестить нею народ, мов жезлом:

— Благодать... Господня... на весь мир християнський...

Молода вмить доглянула нового гостя, прибігла з бойким фуркотом спідниць.

—Хто тобі казав, Сильвестере, що сьогодня маю весілля? — защебетала приязненько.

— Воля моя поступила, і то так, як моя сила... Чи чула ти образ Соломона на святім ложі?

— Ні, не чула...— широко сміється Оленка і холодить лице хустинкою з монограмою.

— Чуй, ти, базікайло! — торочить Текля з сирітського захисту.— Се тобі таліяни зробили, що?

Вона чіпає настирливим пальцем позагублюваний, зле підгоєний слід рани від чола до уха Сильвестра, але зараз подається, мов від удару, і холоне...

Чиниться рух: юрба мече собою з краю у край і шумить глухим квилінням. Се божевільний встає з місця на весь ріст, випростовує розлогі плечі, мов від проникливого болю, морщить чоло, високе та сміле, як у філософа, аж на переніссі укладаються одна за одною вижолобини на зразок потрійної підкови. Скосо й зловіщо блискають тьмяні очі, смертельний страх трусить суставами... Він зісунув н одну свої смугасті брови, бачить сім ступенів пекла, хаотичні примари блимають у сутінках духа, глянь, вщухнув весь, дрижить...

— Гей, у тій війні... огниста туча залізним гребенем кучері мені чесала... Три тисячі капель крові з моїх ран гилило, три тисячі сліз потекло по косогорі, червоній...

Блукав очима кудись по височинах:

— Монте Фальконе... Сан Мікелє...

— Набік, набік!

Клекіт такий, мов зачароване озеро горі дном вивертається. Блощиці виповзають, не можуть діждатися пори, сипляться з одежі, як гречана полова. На середині бараку під самою стелею горить бліда електрична зірка. І все те внизу чорне, злякане на смерть, розп'янене голодом і тугою, подобає на візію костей, яку бачив напівумерлим серцем святий еклезіаст.

— Не можу взяти пріми, нема кому акордувати. Дуже швидке темпо беруть.

Старий музика, чахлий, як листок на відлеті, скрипку з лівої руки опер на праве плече, вітром по струнах бренить душа його, високо піднявся над марні турботи доземлі, над саме життя. Розуміє зерно і плід, сумерк і ранню зорю, блакить над верхами і тьму упадків, увесь хоровод змін. Читає у буквах долі, як у ході світел небесних, не дивується нічому його снігом побілена голова Аріоста.

— Тілі-тілі, ваті-ваті, тьох, тьох, тьох!

Чорний опецькуватий дудельник має рот випханий повітрям, як ангел, що сповіщає останній суд світові. З-під злиплого чуба пливуть струйки поту, й від сього щоки блищать так само, як бляшки кларнета.

З дороги, діти, з дороги!

Ох, як мрійно журчить музика під пальцями Олекси Мамая! Гей дівчину милує він скрипку розкоханими руками, то кокетно приблизить до неї ухо, мов наслухує шелестіння любовної казки, то стріпне химерно довгим чубом, що в нього повисає аж на перенісся, відкине інструмент далеченько на рам'я, зблідне... забуде себе... відлетить у просторонь... Місяць у роздолі, шатра сіріють, червоною ниткою мерехтить похід — на розпутті трепета, а під нею козак Мамай тонкі струни тручає:

— Тілі-тілі, ваті-ваті, тьох, тьох, тьох!

Не сніжнобіла се айстра мелькає під осінню негоду — се чепчик дижурної сестри: стрункий парубок стоїть напроти неї, розгорілий, як грань, сльози п'яного щастя течуть до уст, чудові блакитні очі не видять — мимрить щось недоладне. Сестра цупко держить його за руку, числить удари живчика, розпитує:

— Де мешкаєш?

— Де ж би, в добрім місці.

— То ніби де?

— А в шпиталю, під самим цвинтарем.

— Десять, одинадцять...

— Е, пустіть, що ви? Я такий обізнаний зі шпиталем, .і він зі мною, що нинька я хорий, а завтра здоров. Запанібрата з докторами...

Губить основу думок, бореться зі знемогою і хрипить:

— Сила народу, пане... того, сила народу...

А музика пливе легко, сонно, як місяць нічкою на стихлій воді вихитується. Ще один-другий акорд, немов зов серед руїн, плач за мрією, що осипалася з красок,— І тиша.

Се досвіт.

У вікна б'ють з дзвінким шелестом дощові крапелини. Імжить сива студена мряка. Кути починають позіхати нудьгою, мов сцена після гамірної трагедії, засмічена лахміттям, тлінню квіток, що валяються поміж мервою і пилом. Раз у раз відчиняються двері, і пасмо синього світла паде на щоки, дивно знагла поблідлі, на очі, згашені без рятунку... Отруйний чад ночі снується, як тяжка ммна. Дітвора, збуджена ким попало, пурхає, мов ті піблики з барлогів, біжить нарозтіч.

— Та пождіть, гостоньки любі! Ви куди? Ось зараз кінець... Ще ж тільки... дарування!—зупиняє втікачів зажурена молода та поблискує пустою тарілкою з цеглястою рожею на дні.

Дарма! Кожний втискає уха в ковнір, голову в кучму, баби закутуються в ковдри. Остання злазить із вікна костлюха, що то на її лиці видно лиш плями очей, і кидає на тарілку молодої... усміх вдячності.

Ох, як пусто довкола! Всі пережиті дива стають сном, хоч після них в устах гіркий смак полину. І тільки одно — безумовно правдиве і грубо тручає приспану душу: цвинтар на кінці битого шляху, хиткі тіні, що трудяться там ранньою годиною, та довгі шнури хрестів, що падуть раменами в досвітнє небо.